

VALORILE CIVICE: CONCEPTUALIZARE, STRUCTURĂ, EVALUARE

Diana ANTOCI, doctor în psihologie, conferențiar universitar

catedra Psihopedagogie și Educație Preșcolară, Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. Schimbările ce au loc în societatea din RM ne orientează spre monitorizarea valorilor civice la tinerii cetățeni. Prezentul articol conține o abordare personală referitor la studiul valorilor civice din perspectivă teoretico-experimentală. Analiza multiplelor poziții ale savanților a permis evidențierea componentelor structurale ale valorilor civice și elaborarea Inventarului de Evaluare a Valorilor Civice. Prin urmare, a fost desfășurată cercetarea experimentală a valorilor civice ale studenților din diverse universități. Rezultatele studiului vor permite monitorizarea valorilor civice și implementarea diverselor strategii pentru dezvoltarea personalității demne societății noastre.

Cuvinte-cheie: valoare, valori civice, morală, etnie, patriotism, valori naționale.

CIVIC VALUES: CONCEPTUALIZATION, STRUCTURE, EVALUATION

Abstract. The changes which take place in the society of RM leads us to monitor the civic values of young citizens. The present article contains the personal approach concerning theoretical and experimental research of civil values. The analysis of the multiple positions of the scientists allowed highlighting of the structural components of the civic values and elaborating of the Civic Values Evaluation Inventory. Consequently, it was carried out the experimental research of civic values of the students from various universities. The results of the study will allow monitoring of the civic values and implementation of various strategies for developing and training of the personality worthy for our society.

Key-words: value, civic values, moral, ethnicity, patriotism, national values.

Urmărind procesul instructiv-educativ în Republica Moldova pe parcursul ultimilor ani, vom observa că acesta se află în permanentă schimbare. Odată cu apariția oricăror modificări în această direcție, pentru cadrele didactice, psihologi și părinți rămâne fără răspuns următoarea întrebare: cum a spori eficacitatea procesului de predare-învățare-evaluare pentru a dezvolta o personalitate care va corespunde cerințelor societății din viitorul apropiat? Devine clară necesitatea elucidării cauzelor frecventării lecțiilor de către copii sau, dimpotrivă, absentării de la acestea, determinării motivației lor pentru învățare de facto și identificării modalităților de formare, modelare și sporire a motivelor necesare pentru a educa un cetățean demn pentru societatea noastră, care după absolvirea instituției de învățământ va rămâne în țara sa natală. A fi cetățean adevărat înseamnă a fi OM, dar pentru a obține această calitate și valorile caracteristice unei personalități destoinice este necesar de a cerceta problema în cauză.

Efectuând analiza literaturii științifice ne convingem că aspectul valoric din cadrul personalității și, în general, pe parcursul ultimilor ani este obiectul atenției deosebite a mai multor savanți din diverse domenii și, în mod special, din perspectivă psihopedagogică. Au fost efectuate variate studii asupra valorilor, clasificării valorilor, educației personalității prin intermediul valorilor și pentru valori, promovării coerente a valorilor în cadrul instituțiilor de învățământ, proprietățile valorilor, structura profilului axiologic la nivel socio-cultural: M.Rokeach, C.Kluckhohn, Д.А.Леонтьев, Л.В.Карпушина, А.В.Капцов, P.Andrei, C.Cucoș, P.Lisevici, A.Cosmovici, C.Ciuperca,

P.Iluț, E.Macavei, I.Mitrofan, N.Silistraru, V.Pâslaru, D.Rogojina, L.Golovei, etc. Valorile au fost studiate și în raport cu atitudinile, idealul, normele, realitatea: Ed.Spranger, E.Kant, M.Rokeach etc.

Apreciind importanța teoretică și aplicativă a investigațiilor realizate, vom menționa că anumite aspecte ale problemei cu deschiderea spre psihologia educațională rămân încă puțin cercetate.

Sistemul de valori al unei persoane poate servi la determinarea a ceea ce aceasta face sau la gradul de reușită al acesteia. Deciziile sale imediate, la fel ca și proiectele pe termen lung, sunt influențate de propriul său sistem de valori. Satisfacția personală depinde, în mod general, de posibilitatea mai mare sau mai mică de a-și exprima propriile valori în cadrul vieții cotidiene. Existența valorilor incompatibile sau conflictul între propriile sale valori față de ale altora, stau deseori la originea problemelor personale și interpersonale.

P.Andrei subliniază că *o mulțime și o varietate de valori* nu este un semn de anarhie, căci ele se pot grupa, pot fi clasificate după un anumit criteriu, stabilindu-se astfel o ierarhie armonioasă, o scară de valori, și, prin urmare, adresează o astfel de întrebare: cum se pot ordona aceste valori și după ce criteriu? Răspunsul autorului este următorul: o clasificare nu este numai o ordonare, o grupare de idei pentru a înlesni travaliul științific, ci ea trebuie să servească unei teorii, să conștă din judecăți adevărate pentru ca prin gruparea și subordonare lucrurilor să se poată alcătui o teorie a lor [1].

Examinând o multitudine de abordări în clasificarea valorilor, am determinat că este imposibil de a dispersa totalmente un tip de valori de altul după conținut, adică conținutul unor valori se intersectează cu cel al altor valori. De exemplu, vorbind despre valorile civice și studiind diverse concepte ale valorilor civice, am concluzionat că acestea integrează în sine într-o formă selectivă un conținut parțial al valorilor morale, naționale, etnice, patriotice, civice, care totodată se întrepătrund formând un fundament comun.

E.Macavei, vorbind despre educația civică, recomandă utilizarea valorilor cu scopul dezvoltării acestora, și indică asupra faptului că relațiile individului cu societatea implică obligatoriu raportarea la stat, la instituțiile lui. Statul și instituțiile lui își exercită puterea prin funcții economice, juridice, de securitate personală și publică, de securitate națională; garantează respectarea drepturilor și veghează la îndeplinirea obligațiilor. Puterea se exercită pe baza Constituției, legea fundamentală a țării, și a celorlalte legi. Socializarea individului implică și raportarea acestuia la realitatea vieții civile. În relație cu alții, percepem realitatea vieții sociale / publice, preluăm valorile ei, ne formăm și ne exprimăm opinii, atitudini, sentimente. Prin educația civică dobândim calitatea de cetățean.

Cetățenia este un drept dobândit prin naștere sau naturalizare (căsătorie, înfiere, opțiune). Putem avea una sau mai multe cetățenii. Prin educație conștientizăm statutul

civil, ne cunoaștem și ne exercităm drepturile și obligațiile, conștientizăm rolul nostru în societatea civilă [3, p.271].

În societatea modernă cu regim democrat, educația formală, nonformală și informală vizează formarea cetățeanului democrat. Bine informat, cetățeanul își poate exercita competențele de loialitate (când sunt recunoscute și apărate drepturile, când sunt exercitate obligațiile). Bine informat și cu caracter ferm, el își poate exercita și competențele participative. Cetățeanul are datoria să ia parte la viața statului, să fie conștient de felul cum sunt luate deciziile, să-și exprime atitudinile. Dat fiind faptul că într-un stat democratic modern cetățenii (prin dreptul la vot) dau mandat reprezentanților lor să-și exercite puterea legislativă, executivă și judecătorească, implicit au dreptul și obligația de a controla autoritățile publice politice-administrative și liderii lor în luarea deciziilor, să se pronunțe asupra calității deciziilor. Pentru aceasta cetățeanul trebuie să posede un nivel de competență care să îi permită implicarea și participarea, să manifeste cultură civică.

Un cetățean într-un stat democrat este activ, participativ și influent. El trebuie să fie pregătit intelectual, afectiv, atitudinal pentru a se exprima și pentru a fi eficient, să cunoască și să folosească corect strategiile influențării. Se acționează din inițiativă individuală prin contactarea oficialilor, se acționează în grup (partid, sindicat, asociații profesionale, sportive, religioase, filantropice), se exprimă opinii pro și contra, se oferă alternative. Implicarea rațională, de bună-credință, altruistă în viața economică, politică, culturală a cetății presupune, pe lângă un nivel corespunzător al culturii civice, disponibilități de cooperare, critică constructivă și toleranță, forță de convingere, fermitate, perseverență, încredere în sine, în valorile promovate.

Cu scopul de a identifica conținutul valorilor civice, vom examina pozițiile mai multor autori privind conținutul valorilor naționale, morale, etnice, patriotice care se intersectează prin componentele sale și nu pot fi dispersate de acestea.

Autorul român E.Macavei prin valori morale înțelege arhetipuri perfecte, proiectări generalizate și abstracte ale trebuințelor și aspirațiilor umane și, prin urmare, identifică valorile morale cu *normele, ideile, idealurile, faptele* categorisite în concepte precum: bine, dreptate, datorie, răspundere, fericire, demnitate, umanism etc. Cea mai înaltă valoare-gen este *idealul*. Acesta fixează direcția desăvârșirii omului, concentrează și proiectează aspirațiile în modele abstracte. În sens axiologic, se disociază valorile pozitive de valorile negative sau nonvalori (categoriile imorale): rău, necinste, nedreptate, iresponsabilitate, lipsă de demnitate, trădare etc.

Educația morală presupune formarea omului în virtutea valorilor pozitive și combaterea celor negative. E.Macavei propune anumite structuri comportamentale raportate la principalele valori morale, în registrul etic pozitiv și etic negativ. Printre cele pozitive evidențiază: cinstea, demnitatea, dreptatea, responsabilitatea, înțelepciunea, politețea, generozitatea, modestia, sinceritatea, disciplina, optimismul, libertatea, datoria

etc. [3, p.261-262]. Comportamentele morale sunt apreciate prin atitudini de respect, prețuire, considerație, simpatie, admirație, laudă.

Următorul component structural pe care se axează conținutul valorilor civice este *patriotismul*.

Patriotismul după E.Macavei este, de asemenea, o valoare *etică*, un *ideal*. Conștiința și conduita patriotică au ca teme *reprezentările, noțiunile, ideile* despre *patrie, sentimentele, convingerile și atitudinile* de dragoste și devotament față de patrie și popor. Patriotismul se exprimă în stări și fapte de conștiință, în acte de conduită ce dovedesc dragostea și devotamentul față de patrie (locul natal, locul părinților, al strămoșilor), față de obiceiuri și tradiții, limbă, istorie, performanțe științifice, tehnice, artistice, sportive [3].

Conținutul valorilor civice în mod obligatoriu ne duce la conceptul de identitate a fiecărui cetățean privind teritoriul, neamul, patria, limba etc. În viziunea profesorului N.Silistraru identitatea rămâne un context contradictoriu: pe de o parte, mobilizează, inclusiv etimologic, ideea de a fi identic, de a fi asemănător cu alte obiecte sau ființe din lumea socialului, pe de altă parte, ideea de unicitate și, deci, de distincție, de diferențiere de „celălalt” [5].

Se disting două mari categorii de teorii ale identității: substanțială și interacționistă. Concepțiile substanțiale ale identității, antrenând un fel de determinism puternic al apartenenței, subliniază rolul trăsăturilor „obiective” în definiția identitară. O asemenea alăturare de trăsături „puternice”, „naturale” constituie chiar substanța și ele generează, inevitabil, o viziune statică asupra acesteia. Identitatea apare, pe o astfel de filieră explicativă, un fel de esență eternă, ce modelează nucleul esențial al celor ce și-o asumă.

Localizând pentru clasificare abordarea în cauză pe teritoriul identității naționale, aceasta devine un dat istoric, care decide anticipativ apartenența individului la o comunitate națională concretă. Conform mai multor poziții examinate, N.Silistraru constată că identitatea națională are rădăcini etnice, este configurată vertical, printr-un fel de genealogie culturală și este superioară oricărei forme de organizare politică [5, p.11].

Mai întâi, exprimarea naționalului se susține prin apartenența individului la o anumită comunitate, tradiție, solidaritate firească de grup, deoarece acestea sunt capabile să păstreze și să transmită valorile. Oricât de coerentă și de cristalizată ar fi identitatea națională, acest fapt nu înseamnă că exponenții națiunii date au aceleași trăsături, de multe ori judecățile întâlnindu-se și concurând cu prejudecățile. Este adevărat că așa au apărut caracterizări arhetipale despre națiuni, care, în cele din urmă, au devenit și prejudecăți, de unde și formule ironice, pe lângă altele adecvate [5].

Teoriile care privilegiază interacțiunile sociale devin astăzi tot mai influente în dezbaterile epistemologice asupra identității. Așa numitele teorii interacționiste postulează faptul că identitatea se elaborează pe calea unei relații vii, dinamice cu alte

identități, în miezul unui context determinat deopotrivă psihologic, social, cultural și istoric. Asemenea abordări își propun mai puțin să extragă trăsături „obiective” ale identității, decât să pătrundă semnificația subiectivă a acesteia. *Identitatea este înțeleasă ca un proces urmat* din raportul interactiv prin care un subiect social își construiește o anumită reprezentare de sine în relație cu alți subiecți sociali într-o societate anume, ce însuflețește un anumit climat mental [5].

Actualmente etnologii privesc *etnosul* ca o grupare socială ce s-a format odată cu dezvoltarea comunității istorice, ai cărei membri sunt legați prin caracteristici obiective ca limbă, obiceiuri, religie ș.a. [apud 5].

Este bine cunoscut faptul că oamenii ce aparțin diferitor *popoare și grupuri etnice* se deosebesc unul de altul prin *comportament, cultură, caracter, tradiții*, îndeosebi aceste *trăsături etnice* se manifestă în *artă*.

Conform poziției lui N.Silistraru, în țările ce țin cursul democratizării și trec printr-o perioadă de instabilitate profundă, și Republica Moldova inclusiv, asemenea grupe s-au dovedit a fi *familia și etnosul* [5]. Un rol important îl ocupă transmiterea experienței strămoșești, care are o importanță deosebită pentru reproducerea etnicității. Prin conștientizarea apartenenței lor etnice, cetățenii noilor state năzuiesc să găsească ieșire din situația în care au nimerit, să se simtă o parte a noii societăți democratice. Tendințele etnoafiliative constituie un element al identității etnice. Prin tendința spre identitatea etnică pozitivă individul năzuiește să-i sporească autoaprecierea, prestigiul și statutul grupului său.

Mai întâi, exprimarea *naționalului* se susține prin apartenența individului la o anumită comunitate, tradiție, solidaritate firească de grup, acestea fiind capabile să păstreze și să transmită valorile. Astfel, trăsăturile care sunt acceptate ca specifice unor caractere naționale sunt un produs al influențelor culturale și împrejurărilor istorice și pot apărea în portretele caracteristice popoarelor ce nu fac parte din grupul etnic comun.

Caracterul național este totalitatea trăsăturilor psihice stabile ale reprezentanților unui sau altui grup etnic format istoric și care determină comportamentul obișnuit, modul tipic de acțiune, manifestările lor în relațiile cu lumea înconjurătoare, cu mediul social, cu comunitatea sa etnică. Caracterului național i se atribuie următoarele trăsături de bază: conservatismul, religiozitatea, optimismul, pesimismul, preocuparea, practicitatea, punctualitatea, obligativitatea, inițiativa, pasivitatea [apud 5].

Pentru înțelegerea specificului etnic se folosește și noțiunea de temperament național.

Originalitatea temperamentului național se explică prin influența mediului climatic, modului de viață, culturii etnice.

În literatura științifică, de regulă, se evidențiază temperamentul sudic sau subtropical al popoarelor sudice și temperamentul rece al nordicilor. De obicei, nu se vorbește de temperamentul național, ci de *predominarea anumitor tipuri de*

temperamente, a anumitor trăsături sau despre îmbinarea specifică a însușirilor sale cu reprezentanții unei comunități etnice concrete [apud 5].

Un element important al *psihologiei etnice* a personalității îl constituie *sentimentele și dispozițiile naționale*. Sentimentele naționale exprimă, în primul rând, relația emoțională către însăși realitatea etnică. Aici se alătură sentimentele ce exprimă mândrie pentru poporul propriu, devotament către valorile și patrimoniul național [5, p.13].

Reieșind din faptul că nu este stabilită o viziune general-acceptată asupra structurii valorilor civice în literatura studiată, am analizat diferite concepții privind elementele structurale ale valorilor civice și modalitățile de cercetare utilizate: Д.А.Леонтьев, Л.В.Карпушина, А.В.Капцов, В.Ф.Сопов, Р.Андреи, Т.Віану, С.Рăдулеску-Мотру, Е.Макавей, В.Войцу, Н.Силистрару, В.Пăслару ș.а.).

Conform abordărilor studiate la problema conținutului intern al valorilor civice am evidențiat următoarele componente structurale ale acestora:

- **morală**, care se bazează pe normele ce se află în legătură reciprocă cu obligațiile și responsabilitățile manifestate prin comportamente în societate, idealurile, faptele, ideile raportate la noi înșine – atitudini și conștiința de sine – și la alții, prin relațiile familiale, conjugale, parentale, profesionale (etica colaborării), prin asocierea politică, culturală, colectivă, grupală etc.;
- **patriotică**, ce are la bază conștiința și conduita patriotică, ce se exprimă din perspectiva:
 - reprezentărilor, noțiunilor, ideilor despre Patria reflectată prin: locul natal, locul părinților, strămoșilor<—>teritoriul; comunitatea, mediul social, politic, cultural;
 - identității prin tradițiile vieții economice și culturale;
 - sentimentelor, convingerilor, atitudinilor pozitive, atașamentul față de istorie, cultură;
 - devotamentul față de patrie, popor, acte de eroism, muncă, creație;
- **etnică**, ce se bazează pe identitatea etnică, gruparea socială din cadrul comunității istorice (sau gruparea etnică cum este familia și etnosul), membrii căreia sunt legați prin caracteristici obiective ca limbă, comportament, obiceiuri, religie, cultură, tradiții, îndeosebi trăsături etnice care se manifestă mai ales în arta populară;
- **națională**, redată prin apartenența individului la o anumită comunitate, tradiție, solidaritate firească de grup, care sunt capabile să păstreze și să transmită valorile;
- **civică**, ce vizează raportarea omului la:
 - stat și instituțiile lui, care exercită puterea prin funcțiile economice, juridice, de securitate personală, publică și națională, garantează drepturile și veghează obligațiunile, executarea puterii în baza Constituției – lege fundamentală și a celorlalte legi;

- societate care implică socializarea individului, relaționarea cu membrii societății, perceperea realității vieții sociale, preluarea valorilor, formarea și exprimarea opiniilor, atitudinilor, sentimentelor;
- cetățenie dobândită prin naștere sau naturalizare (căsătorie, înfiere).

Este important de menționat faptul că fiecare din componentele evidențiate presupune și axarea pe elementele structurale ale altor valori cum ar fi etice, estetice etc.

Pe baza elementelor elucidate, având la îndemână tehnicile și experiența cercetărilor predecesoare, analizate anterior, am elaborat un instrument pentru evaluarea în complex a valorilor civice având intenția de a cuprinde toate elementele de structură nominalizată, astfel ca rezultatul final, obținut prin aplicarea instrumentului dat, să permită formarea unei caracteristici integrale a acestor valori și cunoașterea unor aspecte mai speciale ale acestora. În total au fost elaborate 50 de afirmații care necesită o apreciere după scala de 4 cifre. Spre exemplu, dacă afirmația pentru dvs.: *nu are nici o importanță*, puneți în fișă cifra „1”; *are o importanță mică*, puneți cifra „2”; *este importantă*, puneți cifra „3”; *este foarte importantă*, puneți cifra „4”.

Divizarea nivelurilor valorilor civice s-a efectuat în baza analizei rezultatelor fiecărui subiect experimental, obținute în urma aplicării Inventarului de Evaluare a Valorilor Civice (IEVC). Nivelurile se repartizează conform calculului atât sumarului indicilor, cât și după media punctelor convenționale (p.c.): înalt – de la 150 de puncte convenționale până la 200 p.c. (sau după media calculată – de la 3,0 p.c. până la 4,0 p.c.), nivelul mediu – de la 100 p.c. până la 149 p.c. (sau de la 2,0 p.c. până la 2,99 p.c.), nivelul scăzut – de la 50 p.c. până la 99 p.c. (sau de la 1,0 p.c. până la 1,99 p.c.).

Nivelului înalt al valorilor civice îi corespunde comportamentul de recunoaștere a propriilor greșeli, a defectelor și meritelor altora, a propriilor valori și a valorilor altora; manifestarea atitudinii de loialitate exprimate prin sinceritate, corectitudine, sentimentul dreptății, obiectivității, rostirii adevărului; înțelepciunea redată prin cântărirea vorbelor și a faptelor; atitudinea prevăzătoare; cunoașterea și respectarea tradițiilor istorice, culturale; cunoașterea și respectarea Constituției, structurii statului, modului de exercitare a puterii în stat; manifestarea sentimentului de dragoste și a atitudinii de considerație față de personalitățile istorice, culturale care și-au adus contribuția pentru prosperarea Patriei; expunerea sentimentului de mândrie națională; implicarea în viața politică, socială, economică, culturală etc. a țării; manifestarea sentimentelor și convingerilor față de valorile promovate de instituțiile statului; respectarea ordinii sociale prin disciplină civică.

Nivelului mediu al valorilor civice îi corespunde prezența unor cunoștințe, convingeri privind obligațiunile și responsabilitățile civice, dar neexercitarea acestora în viața socială, politică, culturală etc.; exersarea parțială a voinței în diverse împrejurări; cunoașterea și respectarea doar a unor tradiții istorice, culturale; cunoașterea doar a trecutului istoric apropiat; convingerea în necesitatea și obligațiunea de exercitare a

datoriei de apărare a țării, dar eschivarea de la acestea; cunoașterea valorilor general-umane, dar respectarea lor parțială; acceptarea parțială sau totală a compromisurilor, a favorurilor nepermise, prin ascunderea sau deformarea adevărului, prin evitarea obligațiilor; tendința subiectului de a renunța la ideile, planurile exprimate anterior etc.

Nivelului scăzut al valorilor civice îi corespunde comiterea nedreptăților; înaintarea acuzațiilor neîntemeiate; ignorarea obligațiilor în calitate de cetățean, părinte, fecior etc.; impulsivitatea; absența manierelor de tact; preocuparea excesivă doar pentru sine; manifestarea mândriei excesive față de sine și interesele sale, supraapreciere; dominarea gândirii negative; disprețuirea muncii și a persoanelor care muncesc; manifestarea tendinței de a renunța; necunoașterea istoriei, tradițiilor, culturii țării natale; lipsa atașamentului față de Patrie; necunoașterea legilor, organizațiilor civile ale societății constituite din grupuri cu interese comune (partide, sindicate, asociații culturale, profesionale, internaționale, guvernamentale, nonguvernamentale); lipsa atitudinii de subordonare a propriilor interese intereselor generale.

Б.Ф.Ломов remarcă faptul că pe parcursul conviețuirii în societate la fiecare individ se formează sistemul subiectiv-personal de relații care este multimăsurabil (multidimensional), multinivelar și dinamic, adică sistemul valoric este ierarhic și schimbător. Totodată, în rezultatul schimbării condițiilor sociale ale vieții, „schimbările abordează nu atât valorile în totalitate, cât structura acestora – corelația interdependentă a importanței lor” [apud 8, p.62]. Pe parcursul vieții omul permanent își reexaminează, revede și trăiește valorile, ceea ce este în conformitate cu rezultatul schimbării condițiilor vieții, a trebuințelor personalității, relațiilor cu lumea înconjurătoare.

Unul din obiectivele studiului experimental a fost studierea valorilor civice la studenții din domeniul general de studii Științe ale Educației. În experiment au participat 120 de studenți cu vârstă cuprinsă între 19-28 ani, studii superioare de licență, anul I și II din cadrul a două Instituții de învățământ superior din țară. Toți subiecții au fost sănătoși, fără probleme acute de sănătate. La momentul desfășurării cercetării a fost obținut acordul din partea studenților pentru participarea la experiment și menționat faptul privind confidențialitatea datelor obținute.

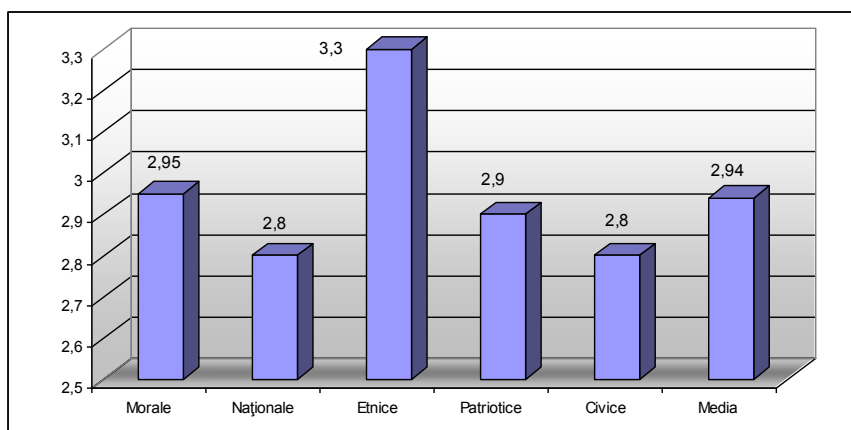

Figura 1. Indicii valorilor civice la studenții cu profil pedagogic din Universitatea X (p.c.)

În urma analizei datelor obținute la subiecții experimentali din Universitatea X am constatat că valorile civice ocupă nivelul mediu în dezvoltare (2,94 p.c.). Examinând datele privind componentele structurale ale valorilor observăm, că nivelul înalt au atins doar valorile etnice (3,3 p.c.) și nu cele naționale, ceea ce poate fi explicat prin faptul că anume identitatea etnică este primară în exprimarea naționalului, care se susține prin apartenența individului la o anumită comunitate, tradiție, solidaritate firească de grup, capabile să păstreze și să transmită valorile. La granița de sus a nivelului mediu s-au plasat celelalte patru componente din cadrul valorilor civice care se ierarhizează în ordinea următoare: morale (2,95 p.c.), patriotice (2,9 p.c.), naționale și civice (2,8 p.c.). Locul prioritar ce revine poziției morale, exprimă atitudinea omului față de alții. Asemenea atitudine poate fi condiționată de pozițiunea: *Iubește-ți aproapele ca pe tine însuși*, care se interpretează în mod diferit: prin umanism activ (adică autojertfirea în folosul altora), prin umanism de compromis (concordanța tendințelor personale cu ale altora), prin umanism rațional (folosirea ajutorului altora în folosul personal), prin umanism egocentric (tendința de a nu-i deranja pe alții cu problemele personale).

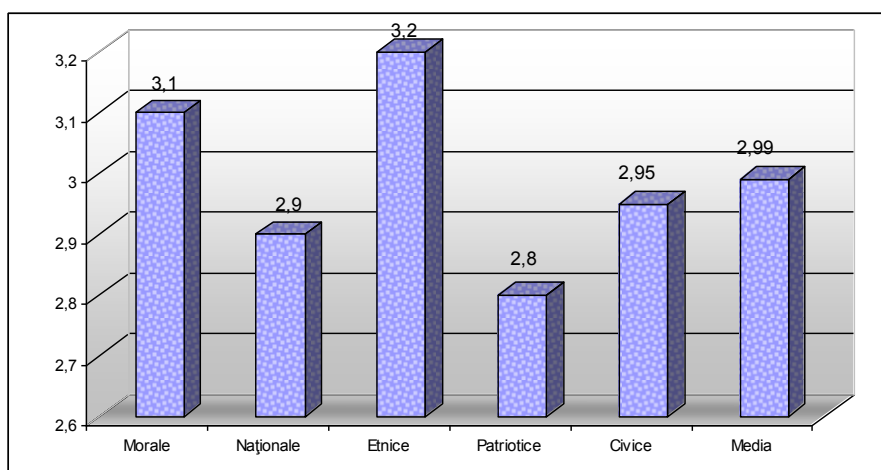

Figura 2. Indicii valorilor civice la subiecții experimentali din Universitatea Y (p.c.)

Conform analizei rezultatelor obținute în urma cercetării valorilor civice constatăm atingerea unei medii de 2,99 p.c. de către subiecții experimentali din Universitatea Y, ce indică asupra faptului atingerii pragului de sus al nivelului mediu. În ceea ce privește componentele structurale din cadrul valorilor civice, constatăm plasarea la nivel înalt a valorilor etnice, care au constituit 3,2 p.c. și a variabilei morale de 3,1 p.c. La nivelul mediu se află variabilele: naționale (2,9 p.c.), civice (2,95 p.c.) și patriotice (2,8 p.c.). Ocuparea poziției aproape identice a variabilei etnice și celei morale exprimă atitudinea subiecților față de alt om, de alt gen, vârstă, naționalitate, rasă, cetățenie, confesie, statut social. În realitate fiecare om se afiliază unui anumit grup social - familiei, națiunii, statului etc. De aceea, solidaritatea cu membrii acestui grup și izolarea sa de alte grupuri reprezintă starea naturală a fiecăruia. În lumea modernă cea mai reprezentativă este poziția civică a omului, adică sistemul orientărilor sociale care îl caracterizează ca cetățean al țării sale. În structura poziției civice o valoare supremă este asumarea

responsabilității personale pentru ceea ce are loc în țară, societate, iar cea inferioară - respingerea responsabilității personale pentru cele desfășurate sau care au loc, pentru factorii ce nu depind de eforturile personale. Asemenea reprezentare despre conceptul de cetățenie a fost expusă de W.Churchill, care menționa că adevăratul cetățean este acela care ia decizii despre cele întâmplare de parcă ar fi prim-ministrul acestei țări [apud 5, p.69].

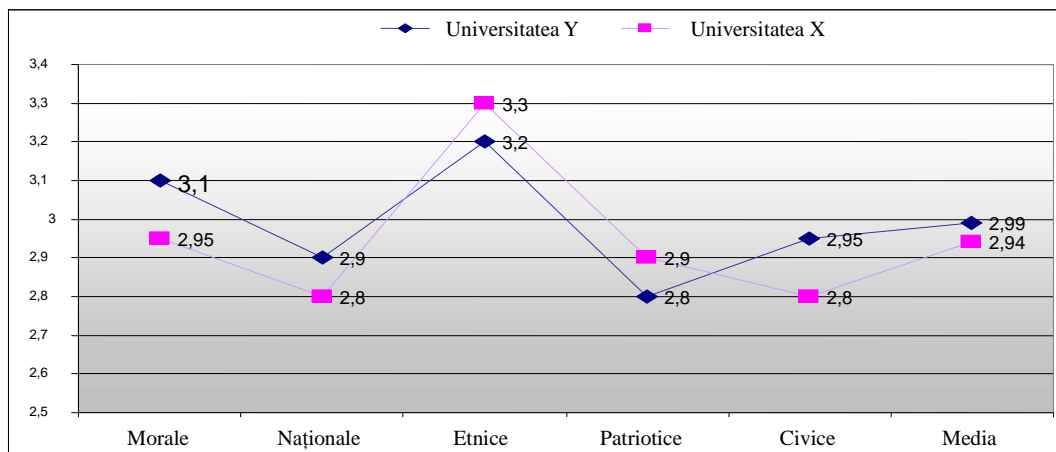

Figura 3. Indicii comparativi ai valorilor civice la subiecții experimentali din Universitatea Y și Universitatea X (p.c.)

Examinarea comparativă a datelor pe întregul eșantion ne vorbește despre repartizarea omogenă a datelor: nivelul variabilei etnice la studenții din Universitatea Y și Universitatea X se află pe o poziție aproape identică de 3,2 p.c. și 3,3 p.c. Aproape același nivel se atinge și la variabila morală la subiecții din Universitatea Y ce constituie 3,1 p.c. și la cei din Universitatea X - 2,95 p.c. (Figura 3.). Rezultatele scalelor privind componentele națională, patriotism, civică sunt aproape identice și ocupă granița de sus a nivelului mediu. Ceea ce ține de indicele general pe întregul eșantion privind valorile civice, acesta constituie 2,965p.c. și se află între nivelul mediu și cel înalt (vezi Tabelul 1.).

Tabelul 1. Indicii dezvoltării valorilor civice la subiecții experimentali pe întregul eșantion (p.c.)

Variabile	Morale	Naționale	Etnice	Patriotice	Civice	Media generală
Media	3,025	2,85	3,25	2,85	2,875	2,965

Morala este frecvent definită ca utilizarea practică a principiilor și valorilor ce permit identificarea unor comportamente drept corecte sau incorecte. În examinarea poziției morale, N.Silistraru menționează faptul că poziția morală, de obicei, se măsoară după scara altruism-egoism. Diagnosticarea psihopedagogică a elaborat mijloace diverse pentru obținerea informației investigative și construirii treptelor de acest tip. De rând cu acestea, în structura poziției morale se includ și valori ce nu au nimic comun cu

alternativa altruism-egoism. Drept comportamente amurale sunt considerate intențiile antisociale, chiar dacă ele nu sunt exprimate în formă de intenții și, cu atât mai mult, acțiuni. Amurale sunt considerate și relațiile sexuale neconjugale, chiar dacă ele se bazează pe reciprocitate și în favoarea partenerilor.

O perspectivă mult mai atractivă asupra educației morale aparține profesorilor americani Sidney Simon, Leland Howe și Howard Kirschenbaum [apud 2]. În accepțiunea acestora, moralizarea, cu toate că are la bază convingerea sinceră că tinerii pot beneficia de experiența de viață a adulților, este în ultimă instanță inefficientă, întrucât tinerii, confrunțați cu diferite seturi de principii și modele comportamentale furnizate de părinți, școală, biserică, mass media, grupuri de referință, se vor vedea în situația de a face opțiuni, fără a fi pregătiți pentru un asemenea demers.

În această perioadă dezvoltarea personalității depinde de atmosfera din societate, din mediul din care face parte. Perioada de realizare a studiilor constituie o etapă importantă în determinarea conținuturilor valorice ale personalității, caracterizată prin faptul că tinerii sunt mai puternici, dar totodată mai emoționali, mai vulnerabili, reacționând în mod diferit la schimbări, evenimente, păreri, fapte, realizări comparativ cu vârsta adultă. În acest context, formarea valorilor civice la tinerii din Republica Moldova reprezintă un proces de lungă durată, un proces continuu, important și necesar pentru cei care peste o perioadă de timp vor constitui puterea țării noastre, și, în special, această perioadă de vârstă reprezintă etapa formării înțelegerii emoțional-apreciative a apartenenței la o anumită comunitate etnică, a „încadrării” în cultură, în viața statului.

Bibliografie

1. Andrei P. Filosofia valorii. Iași: Polirom, 1997. 240 p.
2. Lisievici P., Țăranu M., Tudorică R. Pedagogie: concepte, metode și tehnici esențiale. București: Editura Fundației România de Mâine, 2005. 160 p.
3. Macavei E. Pedagogie. Teoria educației. Volumul I. București: Aramis Print, 2001. 352 p.
4. Pâslaru V., Callo T., Silistraru N. ș.a. Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare. Chișinău: Print Caro, 2011. 180 p.
5. Silistraru N. Valori moderne ale educației. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2006. 176 p.
6. Vianu T. Teoria valorilor. București: Minerva, 1979. 485 p.
7. Voicu B. Valorile și sociologia valorilor. În: Vlăsceanu, L. (coord.). Sociologie. Iași: Polirom, 2011, p.249- 293. ISBN 978-973-46-1815-6.
8. Карпушина Л., Капцов А. Структура личностных ценностей. În: Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия Психология, №1, 2007. p.61-67.